

BD101 - Radicaal Klimaatneutraal #2030

Actieplannen

AP1010 - Prioritaire deelacties uitwerken en implementeren en andere acties uit het Klimaatplan 2030 stelselmatig uitvoeren

Acties

A10100 Bedrijven en organisaties in de tertiaire sector aanzetten tot het nemen van energiematregelen om de CO2-uitstoot tegen 2030 met 40% te verminderen

De tertiaire sector is verantwoordelijk voor 9% van de totale CO2-uitstoot binnen de gemeenten en steden van het project Klimaatgezond Zuid-Oost-Vlaanderen. Denderleeuw zelf scoort 'hoog' met 35%. Er zijn dus heel wat winsten te boeken op dit vlak. De helft van deze uitstoot is afkomstig van het elektriciteitsverbruik binnen de tertiaire sector. Binnen deze actie wordt aandacht besteed aan de minder voor de hand liggende bedrijven zoals kantoorruimtes, verzekeringskantoren, dienstverleningscentra, zorginstellingen, ... Andere deelsectoren zoals middenstand, (jeugd)verenigingen en scholen vallen onder andere acties in de maatregelentabel.

Via gerichte communicatie en in nauwe samenwerking met de raad voor lokale economie zullen de ondernemers die binnen de scope vallen gecontacteerd worden om maatregelen te nemen op het vlak van energie-efficiëntie, hernieuwbare energie en rationeel energiegebruik. De invoering van een sloop- en gevelrenovatiepremie kan in dit kader interessant zijn (zie actie A10005).

Net zoals de 3 volgende acties in dit meerjarenplan is dit 1 van de 23 prioritaire deelacties in de goedgekeurde tabel.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Lokaal bestuur Denderleeuw is **samen met de steden Ronse en Zottegem trekker van de TOP-20 maatregel "bedrijven en organisaties in de tertiaire sector en middenstand aanzetten tot het nemen van maatregelen m.b.t. energie-efficiëntie, hernieuwbare energie en rationeel energieverbruik" binnen het regionaal klimaatplan Zuid-Oost-Vlaanderen.**

Midden 2021 besliste het college van burgemeester en schepenen tot **deelname aan het project 'Energiecoaching voor KMO's te Denderleeuw'**. Op 20 augustus 2021 diende Solva hiervoor een aanvraagdossier in bij de provincie Oost-Vlaanderen in het kader van het **subsidierglement 'Energieambassadeurs'**. Eind 2021 besliste de deputatie van de provincie Oost-Vlaanderen om voor het project 'Energiecoaching voor KMO's te Denderleeuw' een toelage toe te kennen van 10 000 euro voor het begeleiden van 10 KMO's tot 31 december 2023.

Op 10 mei 2022 keurde het college van burgemeester en schepenen de toetreding tot het raamcontract van Solva goed, waarbij de opdracht 'Aanstellen van een energiecoach' werd toegewezen aan Zero Emission Solutions BV (ZES).

Het halen van de doelstelling is afhankelijk van de bereidwilligheid van KMO's in Denderleeuw om deel te nemen aan het project. Het ontbreekt KMO's vaak aan menskracht en expertise om zelf energiebesparende maatregelen te detecteren en uit te voeren. De deelnemende KMO's worden in dit project begeleid door een energiecoach, die een energiescan uitvoert resulterend in een adviesrapport met verschillende maatregelen en het terugdringen van het energieverbruik. De energiecoach begeleidt de KMO's in de uitvoering van de maatregelen zodat er effectief investeringen en CO2-reducties volgen.

Vanaf juni 2022 werd gestart met de **communicatie en werving van KMO's**, onder meer via <https://www.denderleeuw.be/energiecoaching-voor-kmos>.

- Een eerste oproep werd begin juni per brief breed uitgestuurd naar 1541 ondernemers in Denderleeuw.
- Op 16 juni 2022 vond een workshop plaats georganiseerd door Unizo Denderleeuw met 40 aanwezigen. Zij werden over het project geïnformeerd en ontvingen een flyer.
- Op het netwerkevent voor lokale ondernemers van 19 juni 2022 werd eveneens het aanbod bekend gemaakt.

Hoewel het project zo breed mogelijk gecommuniceerd werd, bleek de interesse vanuit de KMO's laag. Actieve werving (via telefoon) bleek dus noodzakelijk en werd opgestart door ZES in oktober

2022. Deze extra inspanningen hebben niet geleid tot extra inschrijvingen. Eind 2022 heeft één deelnemer bevestigd en de provisie betaald, en werd de energiecoaching via ZES opgestart.

Op 9 februari 2023 werden KMO's uitgenodigd op het gemeentehuis door de klimaatcoach van SOLVA en de energiecoach van ZES voor een toelichting rond het project en om persoonlijke vragen te beantwoorden. Twee KMO's zijn ingegaan op deze uitnodiging. Eén daarvan heeft zijn deelname bevestigd. Dit heeft geleid tot een tweede deelnemer die zijn provisie betaalde en waar de energiecoaching via ZES kon worden opgestart.

Bij beide deelnemers heeft de energieaudit plaatsgevonden in het voorjaar van 2023. Hiervan werd een auditrapport opgemaakt, met een overzicht van alle mogelijke maatregelen. Volgend hierop werd een coachingstraject aangeboden dat deel uitmaakt van het traject waarvoor betaald werd. Dit coachingstraject voorziet in verdere begeleiding naar uitvoering van bepaalde maatregelen. Geen van de deelnemers is hier verder mee aan de slag gegaan. Bij de eerste deelnemer bleef de reactie uit. Bij de tweede deelnemer waren alle quickwin's reeds uitgevoerd, waren bepaalde maatregelen technisch niet mogelijk en waren er verder geen maatregelen voor te stellen. Beide trajecten werden na het auditrapport afgerond.

Omwille van enerzijds de grote inspanningen om KMO's bereiken en anderzijds de matige output die dat gegenereerd heeft, wordt dit traject stopgezet in overleg met de subsidiërende overheid. De modaliteiten daaromtrent worden in de loop van het najaar van 2023 bekeken.

	2022	2023
Aantal deelnemende KMO's rond energiecoaching	1	1

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Twee KMO's hebben deelgenomen aan dit project. Alle mogelijke inspanningen om KMO's te werven werden gedaan. Er werd besloten om dit project verder af te ronden. In het najaar volgt de rapportage.

Tijd (indicator)

Geld

Budget is voorzien voor maximum 10 te begeleiden KMO's.

Geld (indicator)

A10101 De lokale middenstand betrekken in het klimaatverhaal zodat ook zij mee bijdragen tot 40% energiebesparing

De tertiaire sector is verantwoordelijk voor 9% van de totale CO2-uitstoot. Deze uitstoot komt voornamelijk voort uit elektriciteits- en brandstofverbruik (zowel verwarming als voertuigen). Het uitwerken van deze actie moet het klimaatbewustzijn bij de tertiaire sector aanwakkeren.

Gezien de verschillende deelsectoren kan dit zeer uitéénlopend zijn. Restaurants, hotels, gastenkamers, ... kunnen gestimuleerd worden om 'De Groene Sleutel', een keurmerk voor milieuvriendelijke toeristische bedrijven, te behalen. Lokale handelaren kunnen samen een project opstarten om energievervalsing door openstaande deuren te vermijden. Voedselverspilling wordt binnen deze actie niet vergeten. Bij de lokale ondernemers wordt het intekenen op de app Too Good To Go gestimuleerd om de hoeveelheid weg te gooien producten te verminderen. Ook de invoering van een sloop- en gevelrenovatiepremie kan in dit kader interessant zijn (zie actie A10005).

Denderleeuw kan dit stimuleren door infosessies over dit onderwerp te organiseren en mee te helpen zoeken naar financieringsmogelijkheden voor het uitvoeren van specifieke projecten.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Zie ook A10100 Bedrijven en organisaties in de tertiaire sector aanzetten tot het nemen van energiemaatregelen om de CO2-uitstoot tegen 2030 met 40% te verminderen.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Twee KMO's hebben deelgenomen aan dit project. Alle mogelijke inspanningen om KMO's te werven werden gedaan. Er werd besloten om dit project verder af te ronden. In het najaar volgt de rapportage.

Tijd (indicator)

Geld

Budget is voorzien voor maximum 10 te begeleiden KMO's.

Geld (indicator)

A10102 Versterken van de biodiversiteit en de klimaatadaptieve werking van ecosystemen op het privaat domein

De natuur in het algemeen en de ecosystemen met een rijke biodiversiteit in het bijzonder zijn kwetsbaar voor de effecten van de klimaatverandering. Ecosystemen vormen een sleutel in het bestrijden van klimaatverandering. Zo dragen ze bij tot stabiele grondwaterstanden, nemen planten koolstof op uit het milieu en zorgt groen voor positieve microklimaat-effecten zoals verkoeling op warme zomerdagen.

Ecologisch groenbeheer op openbaar domein is niet voldoende. De biodiversiteit moet ook op percelen van inwoners worden gestimuleerd. We doen dit door het uitgebreid informeren en sensibiliseren van onze inwoners. Hierbij verwijzen we naar voorbeeldprojecten op openbaar domein.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Visie verharding op private percelen en voortuinen

Een **onthardingscampagne voortuinen** werd gelanceerd in 2021 en werd sindsdien regelmatig herhaald via o.m. facebook en de gemeentelijke website.

Bij zowel voorbesprekingen van projecten als het **afleveren van omgevingsvergunningen** wordt speciale aandacht besteed aan zo min mogelijk verharding van de voortuin, en bij uitbreiding de tuinzone. Bovendien werd het ontharden van onvergund verharde voortuinen als handhavingsprioriteit aangenomen in het handhavingsplan dat in december 2021 door de gemeenteraad werd goedgekeurd. Daarnaast wordt bij het afleveren van omgevingsvergunningen steeds de aanleg van inheemse beplanting opgelegd als voorwaarde.

Gevelgroen

In 2021 werd een **reglement** inzake het voorzien van **geveltuintjes** goedgekeurd. Hierover werd uitgebreid gecommuniceerd via sociale media, de schakel (september - november) en de website. Dit past dit in werf 1 ('Laten we een boom opzetten') van het Lokaal Energie- en Klimaatpact.

In het voorjaar van 2023 werd een herziening van het reglement goedgekeurd. Het nieuwe reglement is minder strikt in de afmetingen van de plantvakken en het taalgebruik werd vereenvoudigd. Hiermee wenst de gemeente de drempel te verlagen om een straatgeveltuintje aan te vragen. Om geveltuintjes op private gevels te promoten wil de gemeente het goede voorbeeld tonen op de gevels van haar eigen patrimonium. De gemeente heeft begeleiding via de provincie aangevraagd in kader van het project 'Zuid-Oost-Vlaanderen Renoveert'. Dit project voorziet o.a. advies voor het realiseren van groengevels aan het eigen patrimonium. Dit traject zal opgestart worden in de tweede helft van 2023.

	2021	2022	2023	2024	2025
Aantal aanvragen geveltuintjes van particulieren	9	7	4		
Aantal extra geveltuintjes bij gemeentelijk patrimonium	2 (doorgangswoningen)	0	0		
Aantal goedgekeurde aanvragen geveltuintjes bij particulieren	8	5	4		

Aanleg plukfruit & volkstuintjes

In 2021 werden in totaal 61 verschillende **fruitbomen** aangeplant, verspreid over ons grondgebied. Daarnaast werd ook heel wat **kleinfruit** voorzien, o.a. in het Broekpark en het speelplein Hazelaarstraat.

Op 14 december 2021 werd een **projectfiche** goedgekeurd voor de kwalitatieve herinrichting van het speelplein **Hoogsteenveld** na een bevraging bij onze inwoners. In de fiche werd voorgesteld een combinatie op te zetten van **volkstuintjes**, een boomgaard, bloemenweides, een natuurspeeltuin als ontmoetingsplek voor jong en oud. Er werd ook al een participatiemoment/infomoment voorzien met het doelpubliek. In een volgende fase worden alle opmerkingen verzameld, de inplanting verder bijgestuurd en wordt de financiering via subsidiekanalen verder bekeken (zie ook A10610 Opwaarderen buurtplein Hoogsteenveld).

Lokaal bestuur Denderleeuw zette recent ook het licht op groen voor de omvorming van een braakliggend perceel langsheen de **Biestbaan in Iddergem tot een nieuwe speel- en ontmoetingsruimte**. Het participatief traject dat aan de inrichting ervan voorafgaat, leidde in 2022 tot 3 scenario's, waarbij telkens ruimte is voorzien voor minstens een **sneukelbos** met (noten)bomen en (bessen)struiken en/of een **collectieve moestuin of volkstuintje**. In 2023 wordt verder bekeken hoe dit project uit te voeren.

Lokaal Energie- en klimaatpact

Op de gemeenteraad van september 2021 werd de toetreding tot het Lokaal Energie- en Klimaatpact goedgekeurd. In kader van de werven 1 en 4 wordt bijkomend ingezet op groenvoorzieningen, ontharding en waterbuffering op privaat domein, dit kan in het kader van zowel voorbesprekingen als het effectief afleveren van vergunningen.

- In werf 1 ('Laten we een boom opzetten') wordt er over gewaakt dat het vellen van bomen steeds gecompenseerd wordt en dat afsluitingen maximaal in natuurlijke materialen voorzien worden (1 boom extra per inwoner en een halve meter haag per inwoner).
- In werf 4 ('Water het nieuwe goud') wordt bij het doorvoeren van de watertoets strikt rekening gehouden met de adviezen van gespecialiseerde instanties en zal de watergesteldheid van terreinen steeds mee in rekening gebracht worden. Een visie op ontharding en voortuinen werd reeds ontwikkeld.

Communicatie

Zie ook A11001 (Pesticidevrije onkruidbestrijding en duurzaam groenonderhoud met hulp van seizoenarbeiders en externe partners), A11000 (Openbare bebloeming en stimuleren van particuliere initiatieven), A10120 (Vergroening en verfraaiing van de gemeentelijke begraafplaatsen).

Daarnaast worden klimaatartikels voorbereid door onze klimaatcoach voor het gemeentemagazine.

Groepsaankoop regenwatertonnen

Ook Denderleeuw nam in 2022 deel aan de communicatiecampagne www.1000regentonnen.be waarmee hergebruik van hemelwater wordt gestimuleerd. Het college keurde de deelname aan de groepsaankoop voor 2023 eveneens goed.

Zie ook A10112 Communicatiecampagne rond de klimaatproblematiek, klimaatplan en -acties voor medewerkers en inwoners

Organisatie Bloemenmarkt

Op 30 april 2023 werd een nieuwe succesvolle editie van de Bloemenmarkt georganiseerd met een gemeentelijke stand, een stand van GAIA - Katmobiël, en 4 bloemen- en plantenkramen.

Aan de gemeentelijke infostand werden zakjes met gratis bloemenmengsel en een zadenmengsel aan geïnteresseerde bezoekers verdeeld. Meer dan 200 zakjes werden verdeeld!

Aan de gemeentelijke infostand werd tevens info gegeven over alle relevante zaken die met de opzet verband houden : premies hemelwaterinstallatie, subsidies geveltuintjes, bebloemingswedstrijd...

De markttag werd ook muzikaal omlijst door vrije radio PROS met live radio gedurende de hele dag.

Tuincoach

Het klimaatrobuust maken van private tuinen is terecht een actiepunt in menig lokaal klimaatplan. De huidige tuintrends focussen op verharding of strakke gazons en er is te weinig aandacht voor biodiversiteit en inheems groen. Een mentaliteitswijziging bij particuliere tuineigenaars is nodig. Zo kunnen tuinen, zonder zware financiële inspanningen van overheden, een aanzienlijke buffer tegen hitte, droogte en wateroverlast vormen die zo'n 10% van de Oost-Vlaamse grondoppervlakte kan beslaan.

Hierbij kunnen inhoudelijke experts op het vlak van natuurlijke tuinen lokaal ingezet worden om tuineigenaars te enthousiasmeren over de grote principes van natuurlijk tuinieren, ontharden, water vasthouden, inheems groen,... Dit project betreft een samenwerking met de provincie. De provincie screende en selecteerde twee tuincoaches die lokaal inzetbaar zijn.

Een infosessie tuincoach werd georganiseerd i.s.m. de provincie Oost-Vlaanderen op zaterdag 25 mei 2022 in 't Kasteeltje maar er was een gebrek aan inschrijvingen. In het najaar van 2023 wordt bekeken of we dit al dan niet nogmaals opnemen en het communicatieve luik nog intenser voeren.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Tijd (indicator)

Geld

Geld (indicator)

A10103 Adviseren en ondersteunen bij energetische renovaties van particuliere woningen om de CO2-uitstoot tegen 2030 met 40% te verminderen

Bijna 40% van de CO2-uitstoot valt onder de term 'huishoudens'. Hiervan is het overgrote deel gelinkt aan de verwarming van de woning. Energetisch renoveren wordt maximaal gestimuleerd met het behoud van de gemeentelijke energiepremies, renteloze leningen (voor specifieke doelgroepen), energiescans, ... Er wordt nauw samengewerkt met het Energiehuis (SOLVA) om renoveerders maximaal te begeleiden. Samen met andere overheden of organisaties wordt getracht projecten voor wijkrenovaties op te zetten.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Huishoudens zorgen voor de hoofdmoot van de CO2-uitstoot. Het is dus belangrijk deze grote doelgroep te motiveren de nodige inspanningen te leveren inzake energiebesparing en de gekoppelde CO2-reductie. In 2020 werden de voorbereidingen getroffen om specifieke subsidiereglementen uit te werken inzake energetische renovaties. Het **subsidiereglement energieprijzen** werd begin 2021 goedgekeurd. Hierin is onder meer een gevelrenovatiepremie voorzien (zie ook A10005). In 2023 wordt dit reglement herbekeken.

Daarnaast werd gewerkt aan manieren om huishoudens te activeren door middel van het opzetten van **groepsaankopen, ontzorgingstrajecten & gratis renovatieadvies aan huis** (in samenwerking met de provincie Oost-Vlaanderen) (zie ook A10011). Omtrent deze acties wordt een actief communicatiebeleid gevoerd.

Er is ook ingetekend op de **projectoproep Wijkverbeteringscontracten** met focus op de wijk Leeuwbrug. In deze oproep werd door lokaal bestuur Denderleeuw ingezet op het ondersteunen van energetische (totaal)renovaties in samenwerking met een externe partner (Renoseec). Deze projectoproep werd positief beoordeeld. Het is de bedoeling om in Leeuwbrug mensen met elk budget advies en bijstand te verlenen met het oog op het doorvoeren van essentiële (energetische) renovaties. De uitvoering van het project zal lopen tot eind 2025. De ervaring opgedaan in dit project specifiek voor Leeuwbrug, zal kunnen worden gebruikt voor het ganse grondgebied van de gemeente. Zie ook A10013.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Tijd (indicator)

Geld

Voor premies is een specifiek budget voorzien.

De projectoproep Wijkverbeteringcontracten met focus op Leeuwbrug, werd goedgekeurd waardoor een budget van 575.000 EUR gefaseerd ter beschikking komt en waarbij ook een cofinanciering van 20% gevraagd wordt.

Geld (indicator)

A10104 Uitvoeren van erosiebestrijdingswerken zoals voorzien in het gemeentelijk erosiebestrijdingsplan

Denderleeuw wordt regelmatig geconfronteerd met water- en modderoverlast. Dit is vaak het gevolg van het wegspoelen van grond van landbouwpercelen. De gemeente maakt werk om deze problemen zo veel mogelijk te voorkomen. Sinds begin 2018 beschikt de Denderleeuw over een goedgekeurd erosiebestrijdingsplan. Dit plan beschrijft de potentieel erosiegevoelige gebieden en bevat doelgerichte acties inzake erosiebestrijding. Samen met verschillende partners wordt het uitwerken van deze acties opgestart en worden erosiebestrijdingswerken uitgevoerd.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Door de goedkeuring van het erosiebestrijdingsplan enkele jaren geleden heeft Denderleeuw recht op subsidies voor het aanstellen van een erosiecoördinator en het uitvoeren van kleinschalige erosiebestrijdingswerken. Steunpunt Erosie van de provincie Oost-Vlaanderen heeft een grote expertise opgebouwd in het domein van de erosiebestrijding en stelt deze expertise ter beschikking van de gemeenten. Het uitvoeren van de maatregelen uit het erosiebestrijdingsplan biedt ook mogelijkheden inzake het verhogen van de lokale natuur- en landschapskwaliteit.

Op 7 december 2021 keurde het college van burgemeester en schepenen een ontwerp afsprakennota en ontwerp samenwerkingsovereenkomst voor het aanstellen van een erosiecoördinator goed. Een subsidieaanvraag voor deze gemeentelijke erosiecoördinator in het kader van het Erosiebesluit werd aangevraagd voor 31 december 2021. Bij de behandeling van deze aanvragen liep de provincie enige vertraging op. De subsidie erosiecoördinator werd eind 2022 goedgekeurd.

De erosiecoördinator zal samen met de gemeente werken aan de uitvoering van de erosiebestrijdende maatregelen vermeld in het gemeentelijk erosiebestrijdingsplan. De samenwerkingsovereenkomst start van zodra de subsidieaanvraag is goedgekeurd voor een periode van 3 jaar (en wordt daarna jaarlijks stilzwijgend verlengd). Telkens aan het begin van het jaar wordt door de erosiecoördinator een activiteitenrapport opgesteld waarin de werkelijke prestaties voor dat jaar vermeld zullen staan.

Op 9 juni 2022 werd een overleg en een plaatsbezoek georganiseerd met de erosiecoördinator van het Steunpunt Erosie. De 14 knelpunten uit het erosiebestrijdingsplan werden in detail doorgenomen. Er zijn geen actuele problemen te melden. Het sluiten van de overeenkomst heeft in eerste instantie tot doel de samenwerking met het steunpunt erosie te officialiseren, om op afroep snel te kunnen handelen in geval van meldingen van erosieproblemen.

In een besluit van het college van burgemeester en schepenen van 28 juni 2022 werden de volgende actiepunten goedgekeurd:

- Een pagina aanmaken over erosie op de gemeentelijke website met meldingsmogelijkheid en opladen van het erosiebestrijdingsplan.
- Eigen diensten aanspreken om oog te hebben voor erosieproblemen en fotomateriaal te verzamelen.
- Aanspreken van verenigingen (Natuurpunt, wandelclubs) om oog te hebben voor erosieproblemen en hier melding van te doen.
- Sensibilisering via de Landbouwwaad.

De 2 eerste acties werden opgenomen in het najaar van 2022. De andere acties kunnen ingepland worden in het najaar van 2023.

Tot op vandaag zijn er geen meldingen gecapteerd inzake erosieproblemen. Gezien de beperkte activiteiten in 2022, en gezien de goedkeuring van de subsidie erosiecoördinator pas eind 2022 werd goedgekeurd, zullen de activiteiten van 2022 samen met die van 2023 gerapporteerd en gefactureerd worden door het steunpunt Erosie.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Tijd (indicator)

Geld

Er moet een bedrag vastgelegd worden om de gepresteerde uren van de erosiecoördinator te vergoeden. Deze kosten kunnen 100% gesubsidieerd worden maar moeten wel geprefinancierd worden door de gemeente. De subsidie werd eind 2022 goedgekeurd.

Voor het uitvoeren van kleinschalige erosiebestrijdingswerken verleent het Erosiebesluit een subsidie van 75% van de totale kosten. Deze wordt verleend op basis van de kostenraming vóór de aanbesteding. Naast een forfait van 7% voor algemene kosten van de aanneming, komen de kosten van grondinname en van vergoeding van de gebruikers ook in aanmerking voor subsidiëring. Het budget nodig om erosiebestrijdingswerken uit te voeren is afhankelijk van verschillende (moeilijk in te schatten) factoren. Voor het uitvoeren van effectieve werken dient mogelijk wel budget te worden vrijgemaakt.

Geld (indicator)

A10105 Andere acties uit de maatregelentabel uit het Klimaatplan 2030 naar de praktijk omzetten in onze gemeente

Naast de prioritaire deelacties worden ook nog andere acties uitgewerkt en uitgevoerd in samenwerking met de Klimaatraad. Dit is afhankelijk van mogelijke samenwerkingen met andere overheden of subsidiemogelijkheden. Quick-wins worden op korte termijn aangepakt.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

De maatregelentabel bestaat uit een zeer brede waaier aan ingrepen en is erg uitgebreid. Over verschillende acties wordt afzonderlijk gerapporteerd binnen dit meerjarenplan, zie A10110 (opstart duurzame organisatie van evenementen), A10111 (waken over verminderen gemeentelijk drukwerk), A10121 (kiezen voor LED-verlichting), A10122 (steeds meer energiebesparingen in gemeentelijke gebouwen), A10722 (mobipunt en lancering deelwagens), A40115 (fietsleasingproject), ... Ook heel wat aanvullende acties werden/worden in 2023 (verder) op touw gezet:

- Om samen met Vlaanderen en de lokale besturen de nodige transitie in het energie- en klimaatbeleid waar te maken, keurde de gemeenteraad op 23 september 2021 het ondertekenen van het **Lokaal Energie- en Klimaatpact (LEKP)** goed. Als lokaal bestuur hebben we recht op financiële ondersteuning van de Vlaamse overheid d.m.v. trekkingsrecht. Aan de hand van concrete en herkenbare werven wordt er ingezet op krachtdadig beleid. In Denderleeuw werd er per werf met verschillende diensten samengezeten om intensiever samen te werken en de engagementen te vertalen naar concrete en haalbare doelstellingen. Vanuit Vlaanderen werd budget voorzien om jaarlijks aan de aangesloten lokale besturen middelen toe te kennen. Op 24 november 2022 keurde de gemeenteraad de ondertekening goed van het **Lokaal Energie- en Klimaatpact 2.0**. Het LEKP-opvolgingsrapport werd geagendeerd op de gemeenteraad van 2 maart 2023.

- Het college van burgemeester en schepenen wil de regierol opnemen voor het dossier **Vlamoven** om de bestemming van de site definitief vast te leggen en juridisch te verankeren. De nabestemming is agrarisch gebied. Het is echter ook de bedoeling al ontgonnen gebied om te zetten naar een zone voor zachte recreatie waar ook meer ruimte voor natuur en bos kan zijn. In dat opzicht werd een delegatieverzoek ingediend bij de bevoegde minister. Dit delegatieverzoek werd eind 2021 goedgekeurd. Dit zal op lange termijn een opportuniteit betekenen om een biologisch weinig waardevolle zone te reactiveren in functie van diverse doelstellingen uit het klimaatplan. Om dit te kunnen realiseren wordt er samen met de provincie bekeken of er koppelkansen zijn met het Provinciaal Ruimtelijk Uitvoeringsplan Dender Wind, naar verwachting eind 2023 hieromtrent meer duidelijkheid.
- **Samenwerkingsovereenkomst Bosloket** (december 2021): opmaak van een inrichtings- en beplantingsplan voor het geboortebos met een visie hoe het geboortebos gedurende de komende jaren stelselmatig kon worden ingevuld. In de rest van het Broekpark zal het Bosloket, in nauw overleg met ons lokaal bestuur, kijken voor een toekomstvisie voor de verdere ontwikkeling van het park met bosuitbreiding waar mogelijk. Daarnaast geeft het Bosloket op onze vraag advies over andere potentiële locaties voor bosuitbreiding. Denderleeuw koppelt dus haar wagonnetje aan dit initiatief.
- Project **autodelen**: het schepencollege heeft in zitting van 14 juni 2022 goedkeuring gegeven om het contract van de deelwagen aan het station te verlengen en een ander voor 24 maanden voor de Bouchtstraat Denderleeuw. Daarnaast werd het wagenpark van ons lokaal bestuur verder vergroend met de **aankoop van twee elektrische bestelwagens**. Op 16 mei heeft het college een overeenkomst met Valckenier Share goedgekeurd voor een 3de deelwagen voor 24 maanden. De extra deelwagen kan voorlopig geplaatst worden aan de publieke laadpaal op de parking in de Zandplaatstraat. Na het beëindigen van de werken in de Moreelstraat, evalueren we of de deelwagen beter naar de parking in de Moreelstraat verhuist.
- Er werd in 2021 onderzocht op welke locatie **volkstuintjes** een optie zouden zijn in Denderleeuw. Er werd voorlopig een optie in Welle weerhouden, m.n. Hoogsteenveld. Er wordt afgestemd met de dienst Openbare ruimte om in het najaar van 2023 tot uitvoering over te gaan, ook een reglement voor het beheer van de volkstuintjes zal nog worden opgemaakt. Dit reglement zal samen met een uitvoeringsplan nog ter goedkeuring worden voorgelegd.
- **Promotie van allerhande externe initiatieven** ikv klimaat via onze gemeentelijke communicatiekanalen zoals de online infosessie van Solva over zonnepanelen en thuisbatterijen alsook regentonnen, onze deelname & oproep tot deelname aan 'Maai Mei Niet', de organisatie van Autoloze Zondag, ...
- **Faciliteren van een wekelijkse boerenmarkt op Hof ten Henne**. Dit kadert in het ondersteunen van particuliere korte keten-initiatieven zoals voorzien in het Klimaatplan.
- **Lidmaatschap Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen 2023**: een regionaal landschap streeft ernaar natuur te behouden en te versterken, evenals erfgoed & streekidentiteit, klimaat, draagvlak en beleving. Dergelijke doelen liggen in lijn met acties uit het Klimaatplan. Het Regionaal Landschap spitst de activiteiten ook toe op de particuliere markt door relaties op te bouwen met bv. landbouwers, maar ook door het aanbieden van plantgoed aan alle burgers.
- **Opstellen bermbeheerplan in 2024**: het bermbeheerplan zorgt voor een optimaal beheer van wegbermen en een hierbij gepaard gaande verhoging van de biodiversiteit in de gemeente. De aanbesteding via het omgevingscontract vond reeds plaats eind 2022.
- **Bulkaankoop** van zaadmengsels voor aanleg bloemenweides. Op die manier bouwen we aan een netwerk dat de biodiversiteit en de ecologische samenhang bevordert, de ontwikkeling van een meer klimaatbestendige regio

ondersteunt en de levenskwaliteit verhoogt door middel van een gezonder stedelijk weefsel met voldoende kwalitatief groen.

- In 2023 kregen drie scholen in Denderleeuw hulp van ons lokaal bestuur om de biodiversiteit en het ecosysteem op hun speelplaatsen te versterken. Samen werd zo'n 790m² aan **bloemenweides ingezaaid**.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Tijd (indicator)

Geld

Jaarlijks wordt een budget voorzien voor uit te voeren klimaatacties. Dit werd vastgelegd bij de goedkeuring van het Klimaatplan. Daarnaast worden verschillende andere projecten met een klimaatlink uitgevoerd, bvb. ontharding. Deze projecten worden apart gebudgetteerd bij de betreffende afdelingen/diensten.

Geld (indicator)

Actieplannen

AP1011 - Bewustzijn creëren om duurzaam om te springen met klimaat en energie

Acties

A10110 Inzetten op een duurzame organisatie van activiteiten

Als lokaal bestuur willen we het goede voorbeeld geven in kader van duurzaamheid, ook bij de organisatie van onze gemeentelijke activiteiten en evenementen. Onze diensten werken actief aan een duurzaam evenementenbeleid, o.m. inzake afval door aankoop van gemeentelijke herbruikbare bekertjes. Waar nodig wordt ook een externe firma ingeschakeld voor de opkuis na onze evenementen.

Daarnaast willen we ook de lokale verenigingen en organisatoren extra stimuleren om aandacht te hebben voor duurzaamheid. Zo worden in verschillende subsidiereglementen kwaliteitscriteria rond duurzaamheid opgenomen, o.m. belonen van aankoop van duurzame materialen bij de jeugdverenigingen.

Status

Uitgevoerd

Stand van zaken (toelichting)

Binnen het evenementenbeleid wordt ingezet op het **gebruik van herbruikbare bekertjes**:

- Voor de eigen activiteiten heeft ons lokaal bestuur herbruikbare bekertjes ter beschikking: voor wijn (950 stuks), voor cava (1000 stuks), voor bier/frisdrank 25cl (2400 stuks), voor bier 33cl (1000 stuks).
- De bekertjes werden sinds juni 2023 toegevoegd aan het materiaal van de uitleendienst waardoor ook externe organisatoren de bekertjes kunnen gebruiken (gratis, mits waarborg en reiniging door gebruiker).

Bij de lancering van de nieuwe gemeentelijke website begin 2021 schonken we aandacht aan een **webpagina rond duurzaamheid bij de organisatie van events**. Hierbij wordt gewezen op de goedkeuring van het Klimaatplan in Denderleeuw en onze ambities als duurzame gemeente. Op de pagina bundelen we info over het aanvragen van afvaleilandjes bij Ilva, een Waterbar bij de Watergroep aanvragen, de verplichtingen rond het gebruik van herbruikbare bekere en hoe je een 'Groen Event' vorm geeft met tips vanuit OVAM. Evenementorganisatoren ontvangen steeds actuele informatie over duurzaamheidsmaatregelen aan de hand van de webpagina rond duurzaamheid bij de organisatie van events.

Duurzaamheid

Denderleeuw is een duurzame gemeente. Op 26 juni 2018 keurde de gemeenteraad het Klimaatplan goed; het plan dat tot stand kwam via het project Klimaatgezond Zuid-Oost-Vlaanderen.

Ook jij kan als organisator je steentje bijdragen! Organiseer een duurzaam evenement met onderstaande praktische tips en ondersteuning.

Afvaleiland aanvragen bij ILVA [↗](#)

Reserveer je afvaleilandjes bij ILVA.

Herbruikbare bekere

Lees verder in 'Verplichtingen'.

Waterbar aanvragen [↗](#)

De waterbar van De Watergroep kom je tegen op grote en kleine evenementen in Vlaanderen. Vraag jouw installatie aan en deel gratis kraantjeswater uit, vers getapt.

Groen Event [↗](#)

OVAM werkt rond het verduurzamen van evenementen. Lokale overheden, bedrijven, verenigingen en particulieren vinden op deze pagina de laatste info over wetgeving, inspirerende voorbeelden, praktische tips en ondersteuning die OVAM biedt.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Tijd (indicator)

Geld

Geld (indicator)

A10111 Het gemeentelijk drukwerk verminderen door slimme kanaalkeuze in ons communicatiebeleid

Als Klimaatgezonde Gemeente willen we ook bewust omgaan met ons papierverbruik. Voor onze externe communicatie gaan we steeds meer uit van het 'digital first'-principe: bij elk communicatieproject bepalen we eerst of digitale communicatie wenselijk en mogelijk is, afhankelijk van de communicatiedoelstellingen, de boodschap en de doelgroep(en). Waar nodig blijven we wel de traditionele kanalen inzetten voor burgers die minder vertrouwd zijn met de nieuwe media of als een traditioneel kanaal sowieso een meerwaarde biedt.

We gaan dus voor 'bewust digitaal' door een slimme kanaalmix in ons communicatiebeleid waarbij digitaal en papier elkaar versterken. Op deze manier hopen we het gemeentelijk drukwerk te verminderen, zowel voor promomateriaal zoals affiches en flyers als voor brochures en het gemeentelijke infoblad.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Bij elke communicatievraag wordt nagedacht of drukwerk noodzakelijk is in de communicatiemix. We zetten vaak in op digitale promotie en beperken drukwerk tot het minimum en enkel indien dit een duidelijke meerwaarde heeft.

Aantal stuks (totaal)	2020	2021	2022	2023
1e jaarhelft:	75.250	29.250	41.705	52.138
2e jaarhelft:	52.750	34.250	53.857	
Totaal:	128.000	63.500	94.932	

Aantal stuks (volgens type)	2020	2021	2022	2023 (eerste jaarhelft)
Affiches:	2200	630	1816	882
Brochures:	30.500	4000	9801	4200
Flyers:	28.650	35.700	45.651	18.851
Folders:	9500	10.000	8250	9500
Panelen (dibond, forex...):	135	100	62	0
Postkaarten en uitnodigingen:	18.500	3900	16964	10.180
Stickers	/	/	/	9523
Spandoeken:	30	10	6	7

Wanneer we naar de cijfers van de eerste jaarhelft van 2023 kijken zien we een stijging ten opzichte van het jaar 2021 en 2022. Meer dan de voorbije jaren, is er door de diensten een grote vraag naar stickers, onder meer voor het in de kijker zetten van het werken op afspraak van onze diensten.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Tijd (indicator)

Geld

Geld (indicator)

A10112 Communicatiecampagne rond de klimaatproblematiek, klimaatplan en -acties voor medewerkers en inwoners

Het klimaatplan en de bijhorende maatregelentabel werd heel participatief opgemaakt. In alle steden en gemeenten binnen het project werden inspraakmomenten onder meer in de vorm van 'klimaattafels' georganiseerd. Burgers deden suggesties voor CO2-reducerende acties en beleidskeuzes. Ook binnen de administratie leeft dit verder in de vorm van een klimaatteam. Er wordt ook een Klimaatraad opgestart met geëngageerde inwoners.

Met frequente en transparante communicatie worden de deelnemers van de klimaattafels, werkgroepen, ... op de hoogte gehouden van de uitrol van het klimaatplan. Het voorstellen van nieuwe acties wordt op een eenvoudige manier mogelijk gemaakt. Intern worden specifieke acties bekend gemaakt via een nieuwsflits.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Op 27 oktober 2020 startte een **klimaatmedewerker, aangeworven door Solva**, voor 1,5 dag/ week tewerkgesteld in Denderleeuw. De huidige samenwerkingsovereenkomst liep eind 2022 af. Op 31 januari 2023 ging het schepencollege akkoord met het sluiten van de nieuwe dienstverleningsovereenkomst voor de werking van een klimaatcoach.

In het najaar van 2020 werden de krijtlijnen voor klimaatcommunicatie uitgetekend, met daarin een voorstel van acties voor een interne en externe **klimaatcampagne** vanaf 2021.

Extern

De voorbije jaren publiceerden we op regelmatige basis een **rubriek in De Schakel**. In 2023 communiceerden we via de gemeentelijke communicatiekanalen over autodelen, gratis renovatieadvies, de River Cleanup, gratis bloemenzaadzakjes, Maai Mei Niet, ...

Er wordt bekeken om in het najaar van 2023 (najaar) de lezing '10 klimaatacties die helpen' te organiseren voor onze inwoners.

Intern

- Oproep tot deelname aan de **(Ludieke) Dikketruiendag** aan onze medewerkers met prijsuitreiking voor de ludiekste truien.
- Interne nieuwflitsen aan onze medewerkers rond ons **fietsleaseproject**
- In 2023 (najaar) voorzien we mogelijk een infosessie rond de klimaatproblematiek voor onze medewerkers. Het college keurde het organiseren van een lezing rond klimaat goed.

Campagnes

- **Regentonnen:**

Begin 2022 keurde het college van burgemeester en schepenen de deelname aan de allereerste groepsaankoop regentonnen van SOLVA goed. Via de communicatiecampagne en groepsaankoop (april - mei 2022) wordt hergebruik van hemelwater gestimuleerd. Op 3 januari 2023 keurde het college van burgemeester en schepenen de deelname aan de tweede campagne regentonnen van SOLVA goed.

- **1000 geveltuinen:**

De campagne geveltuinen van SOLVA blijft doorlopen en op regelmatige basis wordt hierover gecommuniceerd. Er werden 5 straatgeveltuintjes aangelegd in 2022 en ondertussen werden al 4 aanvragen goedgekeurd in 2023. Om de communicatie en stimulering hieromtrent nieuw leven in te blazen werden verschillende acties ondernomen:

- Via het wijkverbeteringscontract Leeuwbrug werd n.a.v. de heraanleg van de Sint-Annastraat en de Bosstraat een deur-aan-deur actie in samenwerking met opbouwwerkers opgezet. Ook algemene communicatie naar alle Denderleeuwenaars werd voorzien via de reguliere kanalen en via de bloemenmarkt.
- Een herziening van het reglement voor het aanleggen van een straatgeveltuin werd goedgekeurd door de gemeenteraad op 25 mei 2023. Het taalgebruik werd hier en daar aangepast, en de afmetingen voor plantvakken zijn minder strikt. Hiermee willen we de drempel verlagen om een geveltuin aan te vragen. Er werd een dossier opgemaakt met inventarisatie van bestaande geveltuinen, met het oog op het verzamelen van inspirerende voorbeelden en beeldmateriaal. Alsook zullen op een aantal adressen interviews worden afgenomen om te getuigen van de vele voordelen. Dit is voorzien in de tweede helft van 2023.

Zie ook A10102 Versterken van de biodiversiteit en de klimaatadaptieve werking van ecosystemen op het privaat domein

Groepsaankoop regentonnen	Aantal verkochte tonnen	m ³ regenwateropvang (Doelstelling LEKP 4.2)
2022	59	17.7
2023	14	nog niet gekend
2024		
2025		

Op de **Klimaatkaart van Solva** worden de klimaatacties per gemeente gevisualiseerd die tot doel hebben om de CO₂-uitstoot tegen 2030 met 40% te verminderen. Je kan er bekijken of we qua CO₂-reductie op koers zitten en de cijfers vergelijken met andere steden en gemeenten in de regio. Volgens de Klimaatkaart realiseerde Denderleeuw t.o.v. het referentiejaar 2011 intussen een CO₂-reductie van 22,25% of 19.313 ton.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Tijd (indicator)

Geld

Geld (indicator)

Actieplannen

AP1012 - Maatregelen nemen om de energie-efficiëntie en het comfort voor de gebruikers van het gemeentelijk patrimonium te verbeteren

Acties

A10120 Vergroening en verfraaiing van de gemeentelijke begraafplaatsen

In 2018 werd gestart met de vergroening van onze begraafplaatsen. Dit traject wordt verdergezet in deze beleidsperiode. Nadat de noodzakelijke ontruiming is uitgevoerd zal er voor elke begraafplaats een nieuw herinrichtingsplan worden uitgetekend.

Dit herinrichtingsplan wordt opgemaakt met de nodige aandacht voor groenelementen zodat de begraafplaats een minder steenachtig uitzicht krijgt. De begraafplaatsen zullen herschapen worden tot een oase van rust waar bezoekers hun dierbaren in alle sereniteit kunnen herdenken.

Ook de toegang tot het kerkhof van Denderleeuw zal hierbij aangepakt worden. De toegang wordt geaccentueerd en de groene vingers worden doorgetrokken tot de woonkern.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Begin 2020 werd een studiebureau aangesteld om een plan uit te tekenen voor de vergroening en verfraaiing van de begraafplaats in **Iddergem**. Hierbij werd een masterplan opgemaakt waarbij alle functies op de begraafplaats gegroepeerd werden. Dit masterplan is een visie op korte, middellange en lange termijn qua realisatie en kan naar de toekomst toe dienen als handvaten voor de verdere herinrichting van de begraafplaats. Op korte termijn zal de centrale as worden aangepakt alsook het oudstrijdersperk en zullen er haagmassieven en bomen aangeplant worden. Deze werken werden uitgevoerd in het voorjaar van 2022.

In 2021 werd het urneperk uitgebreid op de begraafplaats van **Denderleeuw**. Rondom de perkjes werd het terrein ingezaaid met gras. Deze zone werd afgebakend met 8 nieuwe lindes. Eind 2021 werden op de 2 centrale toegangsassen achteraan stapstenen aangelegd, zodanig dat de graszones beter bereikbaar zijn gedurende natte periodes. In september 2022 werd in de natte zones achteraan de begraafplaats een drainage geplaatst die het regenwater zal afleiden richting Vrijheidspark.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Vertraagd- concrete uitvoering is voorzien in 2022-2023

Tijd (indicator)

Geld

Geld (indicator)

A10121 Rationaliseren van de openbare verlichting door voluit te kiezen voor LED

Begin 2017 werd het masterplan Openbare verlichting goedgekeurd. Dit masterplan formuleert een lange termijnvisie die steunt op kost, milieu en leefbaarheid en die keuzes formuleert voor een

duurzaam energieverbruik op basis van sociale veiligheid, lichthinder, onderhoud en technische overwegingen.

De uitvoering van dit masterplan vormt een belangrijke schakel naar duurzame verlichting. Alle grootverbruikers die momenteel nog aanwezig zijn in ons openbaar verlichtingsnet zullen systematisch vervangen worden door LED-toestellen. Deze grootverbruikers worden als eerste aangepakt, nadien worden de andere oudere armaturen vervangen. Het energieverbruik van onze openbare verlichting zal hierdoor aanzienlijk dalen.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

In het verleden werd een **masterplan Openbare verlichting** opgemaakt voor het hele grondgebied. In dit masterplan werd er gekeken waar de grootverbruikers aanwezig zijn qua openbare verlichting en werd er een advies geformuleerd tot omschakelen naar LED-verlichting. Bedoeling is de openbare verlichting tegen 2030 volledig om te bouwen naar LED. Dit past in de **klimaatdoelstellingen van ons lokaal bestuur en de ambitie van de Vlaamse Regering om volledig te 'verledden' tegen 2030**. Jaarlijks voorziet Fluvius voor de gemeente een budget om de openbare verlichting te vervangen. Dit project loopt over verschillende jaren.

Door leveringsproblemen bij de leverancier van de verlichtingsarmaturen werd er in het eerste en tweede kwartaal van 2022 door Fluvius geen aanpassing doorgevoerd aan de openbare verlichting. Ook in de eerste helft van 2023 zijn hierdoor minder omschakelingen uitgevoerd dan voorzien. Deze verschuiving in de tijd heeft geen invloed op het behalen van de deadline in 2030. Dan moet alle openbare verlichting omgevormd zijn naar LED-verlichting.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Omgeschakeld naar LED-verlichting	Steenveldlaan, Broekpark, A. Rodenbachstraat, Noordstraat, Kruisstraat, Schoolstraat, Steenweg gedeelte tussen Aalst en de Hertstraat, Koopwarestraat, Broekstraat, Sint-Annastraat, Leeuwbrugstraat, Visserstraat, Van Lierdestraat, Veldstraat, Coupurestraat, Roeveld	Roeveld, A. Rodenbachstraat, Kerkstraat schoolomgeving, parking Moreelstraat en voetwegen naar A. De Cockstraat en Dorp, hondenloopwei de Wildebeekstraat, Polderstraat & Koopwareplein	Roeveld, Rodestraat, De Nayerstraat, Moreelstraat, Tulpenlaan, Sint-Annastraat, Visserstraat, Bosstraat, Leeuwbrugstraat, Arendsveld, Zavelputstraat, Raaplandstraat, Rodenbachstraat, Noordstraat, Schoolstraat			
Aantal verlichtingstoestellen	2744	2781	3754			

Percentage LED-verlichting	30,03%	36,1%	37,66%
-----------------------------------	--------	-------	--------

Stand van zaken (indicator)

Tijd

Tijd (indicator)

Geld

Geld (indicator)

A10122 Inzetten op energiebesparende maatregelen in onze gemeentelijke gebouwen

Als lokaal bestuur willen we inzetten op een duurzaam gemeentelijk patrimonium. Zorgen dat er minder energie verbruikt wordt in onze gebouwen is een belangrijke eerste stap. Daarom vernieuwen we de stookplaats van het Administratief Centrum. We voeren ook een totaalrenovatie van twee doorgangswoningen uit. Dit zijn woningen die we voor een korte periode verhuren aan mensen die zich in een noodsituatie bevinden zodat ze niet in een neerwaartse spiraal van bestaansonzekerheid terecht komen. In de woningen wordt dakisolatie geplaatst, het buitenschrijnwerk wordt vernieuwd met hoogrendementsbeglazing en goed isolerende profielen en waar mogelijk worden de muren geïsoleerd.

Ook een efficiëntere regeling van verwarmingsinstallaties levert significante energiebesparingen op. Programmering van op afstand wordt ingebouwd bij de gemeentelijke infrastructuur die we verhuren.

Status

In uitvoering

Stand van zaken (toelichting)

Er worden systematisch verder energiebesparende maatregelen uitgevoerd.

In de eerste helft van 2023 werd:

- de TL-verlichting in muziekschool, GBS Iddergem en Welle vervangen door led-verlichting. De nieuwe verlichting verbruikt 55% minder dan de oude.
- één van verwarmingsketels van De Palaver werd vervangen door een energiezuiniger model.
- de verwarmingsketel van Huis van het Kind wordt in augustus 2023 vervangen.

Stand van zaken (indicator)

Tijd

De energiebesparende maatregelen worden doorheen de hele legislatuur systematisch aangepakt.

Tijd (indicator)

Geld

Geld (indicator)

